

**INFORMACIJA O ZNAČAJU UNAPREĐENJA KVALITETA UNUTRAŠNJEG VAZDUHA U
CRNOJ GORI I PREUZIMANJU OBAVEZE KOORGANIZACIJE VISOKORANGIRANOG
PRATEĆEG DOGAĐAJA POSVEĆENOG KVALITETU UNUTRAŠNJEG VAZDUHA
TOKOM 81. ZASJEDANJA GENERALNE SKUPŠTINE UJEDINJENIH NACIJA U
SEPTEMBRU 2026. GODINE**

Vlada Crne Gore je zvanično potvrdila da će Crna Gora koorganizovati visokorangirani prateći događaj posvećen kvalitetu unutrašnjeg vazduha tokom 81. zasjedanja Generalne skupštine Ujedinjenih nacija u septembru 2026. godine u Nju Jorku. Događaj pod nazivom „**Zdrav vazduh u školama: Vazduh koji udišemo oblikuje učenje**” biće posvećen značaju zdravog unutrašnjeg vazduha u obrazovnim ustanovama, njegovom uticaju na zdravlje, dobrobit i obrazovne ishode djece. Ovogodišnji događaj redstavlja nastavak aktivnosti pokrenutih inauguralnim događajem „**Zdrav unutrašnji vazduh: Globalni poziv na akciju**”, koji su 2025. godine kosponzorisale Vlada Crne Gore i Vlada Republike Francuske, a koji je predstavljao izuzetnu priliku za podizanje svijesti o značaju ove teme na globalnom nivou, jačanje međunarodne saradnje i predstavljanje primjera dobre prakse. Ova inicijativa je u potpunosti usklađena sa ustavnom opredijeljenošću Crne Gore kao ekološke države, kao i sa prioritetima utvrđenim relevantnim nacionalnim strateškim dokumentima. Njen značaj posebno dolazi do izražaja u kontekstu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, pri čemu obrazovne ustanove, kroz realizaciju ove i drugih planiranih inicijativa, mogu dati značajan doprinos ostvarivanju ciljeva Agende 2030, kao i sprovođenju aktivnosti od značaja za zatvaranje Poglavlja 27 – Životna sredina i klimatske promjene.

Ulaganje u unapređenje kvaliteta unutrašnjeg vazduha u Crnoj Gori predstavlja i strateški odgovor na zahtjeve revidirane EU Direktive o energetske performansama zgrada – EPBD 2024/1275, usvojene u aprilu 2024. godine, koja prvi put predviđa obavezujuće mjere za kvalitet unutrašnjeg ambijenta, uključujući parametre kao što su temperatura, vlažnost, ventilacione stope, koncentracije kontaminanata i nivo osvjjetljenja. Njene odredbe predstavljaju važan okvir za dalje usklađivanje nacionalnog zakonodavstva Crne Gore sa pravnom tekovinom Evropske unije i za sistemsko uređivanje pitanja kvaliteta unutrašnjeg vazduha. Vlada Crne Gore je već 2025. godine, kroz Informaciju o značaju unapređenja kvaliteta unutrašnjeg vazduha, prepoznala potrebu za djelovanjem u ovoj oblasti i najavila niz koraka u pravcu njenog adresiranja, kao i koorganizaciju pratećeg događaja na ovu temu tokom 80. zasjedanja Generalne skupštine Ujedinjenih nacija. Vlada Crne Gore je 4. juna 2026. godine utvrdila Predlog zakona o zaštiti vazduha, usmjeren na dalje usklađivanje sa pravnom tekovinom Evropske unije i unapređenje sistema praćenja, mjerenja, ocjene kvaliteta vazduha, planiranja mjera i izvještavanja. Takođe, Vlada Crne Gore je 3. jula 2026. godine usvojila Strategiju upravljanja kvalitetom vazduha za period 2026–2029. godine sa Akcionim planom, čime je dodatno osnažen strateški okvir za unapređenje kvaliteta vazduha i otvoren prostor za dalje sistemsko razmatranje kvaliteta unutrašnjeg vazduha.

U Informaciji o značaju unapređenja kvaliteta unutrašnjeg vazduha u Crnoj Gori iz 2025. godine predstavljena su uporedna zakonodavna rješenja i prakse država u ovoj oblasti. Uočeno je da različite države primjenjuju regulatorne okvire koji, pored minimalnih zahtjeva u pogledu ventilacije i prečišćavanja vazduha, predviđaju praćenje ključnih pokazatelja kvaliteta unutrašnje sredine i preduzimanje odgovarajućih mjera kada se utvrde odstupanja od propisanih standarda.

Pravni pristupi se razlikuju zavisno od nacionalnog sistema. Pitanje kvaliteta unutrašnjeg vazduha može se uređivati propisima iz oblasti zaštite životne sredine, javnog zdravlja, bezbjednosti i zdravlja na radu, građevinarstva i energetske efikasnosti zgrada, kao i posebnim sektorskim propisima za određene vrste objekata. Takva rješenja najčešće objedinjuju zahtjeve za ventilaciju, praćenje relevantnih parametara kvaliteta unutrašnje sredine, odgovornost vlasnika ili korisnika objekata, nadzor nad sprovođenjem propisa i mjere za otklanjanje utvrđenih nedostataka.

Dodatni pregled međunarodnih praksi potvrđuje raznolikost pristupa unapređenju kvaliteta unutrašnjeg vazduha. Kada su u pitanju pristupi unapređenju kvaliteta unutrašnjeg vazduha u drugim državama, može se uočiti da se primjenjuju različiti modeli koji uključuju mjere u prioritetnim sektorima, transparentnost podataka, zahtjeve za kvalitet unutrašnjeg vazduha u zgradama, nacionalnu koordinaciju i posebne propise sa mehanizmima praćenja i sprovođenja. Komparativna analiza 158 politika u 40 država, predstavljena u izvještaju „Advancin Healthy Indoor Air: Five Leading Policy Models from Around the World”, izdvaja Grad Boston i Ujedinjeno Kraljevstvo kroz ulaganja i mjere u školama, zdravstvenim ustanovama i ustanovama za brigu o djeci; Belgiju kroz mjerenje CO₂ i javnu dostupnost podataka o kvalitetu unutrašnjeg vazduha; Evropsku uniju i Ujedinjene Arapske Emirate kroz povezivanje kvaliteta unutrašnjeg vazduha sa politikama energetskih i drugih performansi zgrada; Finsku kroz nacionalni program koji objedinjuje institucije nadležne za zdravlje, životnu sredinu i obrazovanje; te Južnu Koreju i Tajvan kroz posebne propise o kvalitetu unutrašnjeg vazduha u javnim objektima.

Kada je riječ o obrazovnim ustanovama, kao što je prikazano u Informaciji iz 2025. godine, korisni su primjeri Francuske, Njemačke, Nizozemske i Švedske. Francuska sprovodi obavezno praćenje kvaliteta unutrašnjeg vazduha u školama, uključujući procjenu ventilacije, mjerenje koncentracije CO₂ i pripremu akcionih planova kad se utvrdi potreba za intervencijom. Njemačka pitanja ventilacije i kvaliteta vazduha u školama razmatra kroz propise o zaštiti na radu i smjernice za ventilaciju, dok Nizozemska kroz građevinske zahtjeve i programe unapređenja ventilacionih sistema u školskim objektima. U Švedskoj se, u okviru sistema obavezne kontrole ventilacije, sprovode redovne inspekcije ventilacionih sistema u periodima od tri ili šest godina, zavisno od vrste objekta.

Navedeni primjeri ukazuju na potrebu da Crna Gora, uvažavajući svoje strateške prioritete, pravni okvir i institucionalne kapacitete, razvije model za sistemsko uređenje kvaliteta unutrašnjeg vazduha. Realizacija takvog pristupa zahtijeva multisektorsku saradnju Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Ministarstva zdravlja, Ministarstva finansija, Ministarstva pravde, Ministarstva rada i socijalnog dijaloga, Ministarstva vanjskih poslova, Ministarstva evropskih poslova, Nacionalnog savjeta za održivi razvoj, akademskih i istraživačkih institucija, nevladinog sektora i drugih relevantnih subjekata.

Unapređenje kvaliteta unutrašnjeg vazduha je od velikog značaja, imajući u vidu da veliki dio stanovništva (učenici, studenti, zaposleni i starija populacija) značajan dio vremena provodi u zatvorenom prostoru. Kvalitet unutrašnjeg i spoljašnjeg vazduha je međusobno povezan, jer zagađivači iz spoljašnje sredine mogu prodirati u objekte, naročito u područjima sa izraženim zagađenjem, dok nedovoljna ventilacija i akumulacija zagađivača u zatvorenom prostoru mogu dodatno povećati izloženost stanovništva. Neadekvatan kvalitet vazduha može imati negativne posljedice po zdravlje, a kod djece i učenika može uticati na pojavu respiratornih oboljenja, smanjenu koncentraciju i produktivnost.

Razmjere problema zagađenja vazduha u Crnoj Gori potvrđuju zvanični podaci domaćih i međunarodnih institucija. Prema procjeni Instituta za javno zdravlje iz 2024. godine, zasnovanoj na podacima Evropske agencije za životnu sredinu, zagađenje vazduha doprinosi prijevremenoj smrti oko 1.200 stanovnika godišnje. Dodatno, Evropska agencija za životnu sredinu je u izvještaju objavljenom 2025. godine procijenila da je dugotrajna izloženost PM2.5 iznad vrijednosti od 5 µg/m³ bila povezana sa 555 prijevremenih smrti u Crnoj Gori tokom 2023. godine.

Svjetska zdravstvena organizacija je za 2023. godinu evidentirala prosječnu godišnju koncentraciju PM2.5 u Crnoj Gori od 19 µg/m³, što je gotovo četiri puta više od preporučene godišnje vrijednosti od 5 µg/m³, uz procjenu da je zagađenje vazduha povezano sa 30% smrti od moždanog udara i ishemijske bolesti srca u Crnoj Gori.

Podaci Agencije za zaštitu životne sredine ukazuju da problem ostaje naročito izražen u sjevernoj zoni: samo tokom januara 2026. godine dnevna granična vrijednost PM10 prekoračena je 26 dana u Pljevljima i 21 dan u Bijelom Polju, dok je u Pljevljima u istom periodu zabilježeno sedam prekoračenja dnevne granične vrijednosti sumpor-dioksida. Posebno je značajna epizoda zagađenja u Pljevljima tokom decembra 2025. godine, kada je na mjernom mjestu Gagovića imanje zabilježeno deset prekoračenja dnevne i 47 prekoračenja satne granične vrijednosti sumpor-dioksida. U 13 slučajeva koncentracija sumpor-dioksida bila je iznad praga upozoravanja od 500 µg/m³, dok je najveća izmjerena satna vrijednost iznosila 805 µg/m³. Ovi podaci dodatno potvrđuju potrebu za sistemskim pristupom kvalitetu vazduha, koji obuhvata i zaštitu unutrašnjeg prostora, posebno u obrazovnim ustanovama.

Kao što je ukazano u Informaciji o značaju unapređenja kvaliteta unutrašnjeg vazduha u Crnoj Gori iz 2025. godine, Crna Gora može, oslanjajući se na komparativnu pravnu analizu međunarodnih praksi, identifikovati i prilagoditi modele za uvođenje standarda kvaliteta unutrašnjeg vazduha u domaći pravni sistem. Na taj način stvorio bi se sveobuhvatan regulatorni okvir usmjeren na unapređenje kvaliteta unutrašnje sredine. Sistematsko unapređenje kvaliteta unutrašnjeg vazduha predstavlja odgovor na zdravstvene, ekonomske i institucionalne izazove savremenog društva. Ustavno opredjeljenje Crne Gore kao ekološke države, zajedno sa Nacionalnom strategijom održivog razvoja, predstavlja važnu osnovu za djelovanje u ovoj oblasti, dok proces usklađivanja sa pravnom tekovinom Evropske unije dodatno podstiče razvoj odgovarajućih propisa i mjera.

Crna Gora treba da nastavi proaktivno djelovanje u cilju pozicioniranja kao regionalnog i međunarodno prepoznatog aktera u razvoju regulatornih rješenja za kvalitet unutrašnjeg vazduha. Aktivno učešće u međunarodnim inicijativama, uključujući koorganizaciju događaja posvećenih ovoj temi i doprinos oblikovanju smjernica u okviru Ujedinjenih nacija, pruža priliku za jačanje međunarodne saradnje, afirmaciju ekološke politike Crne Gore i unapređenje zaštite zdravlja stanovništva.

Unapređenje kvaliteta unutrašnjeg vazduha u obrazovnim ustanovama u Crnoj Gori

Značaj unapređenja kvaliteta unutrašnjeg vazduha prepoznat je i kroz Strategiju reforme obrazovanje 2025–2035, kroz strateške i operativne ciljeve koji doprinose ostvarivanju ciljeva i indikatora utvrđenih Nacionalnom strategijom održivog razvoja Crne Gore do 2030. godine. Infrastrukturni projekti u obrazovnom sistemu Crne Gore planiraju se i realizuju u skladu sa ciljevima Evropskog zelenog plana, posebno u dijelu unapređenja školskih objekata i obezbjeđivanja zdravijeg i kvalitetnijeg ambijenta za učenike. Uz podršku međunarodnih

partnera, uključujući Evropsku investicionu banku, Evropsku banku za obnovu i razvoj i Njemačku razvojnu banku KfW, sprovode se projekti koji doprinose povećanju energetske efikasnosti obrazovno-vaspitnih ustanova širom Crne Gore. Aktivnosti u okviru tih projekata obuhvataju modernizaciju sistema grijanja, ventilacije i klimatizacije, poboljšanje energetskih karakteristika objekata i korišćenje obnovljivih izvora energije, uključujući ugradnju solarnih panela. Osim što doprinose smanjenju potrošnje energije i emisija štetnih gasova, ove mjere unapređuju uslove boravka u školama i mogu pozitivno uticati na kvalitet vazduha u učionicama i zdravlje učenika.

Vlada Crne Gore, u saradnji sa nevladinim sektorom, preduzima aktivnosti usmjerene na unapređenje kvaliteta unutrašnjeg vazduha u obrazovnim ustanovama. Putem donacije nevladine organizacije Crnogorski institut za napredne inovacije (MIAI) planirana je realizacija operativnih i tehničkih aktivnosti na razvoju i primjeni sistema za praćenje kvaliteta unutrašnjeg vazduha u školama, kao i edukativnih aktivnosti namijenjenih učenicima, nastavnicima i lokalnim zajednicama. Predviđeno je da sistem obuhvati sve škole na teritoriji Crne Gore i da se zasniva na primjeni lokalno razvijenih uređaja za praćenje i prečišćavanje vazduha, povezanih sa digitalnom platformom za prikupljanje, obradu i prikaz podataka u realnom vremenu. Operativna i tehnička realizacija planiranih aktivnosti sprovodiće se kroz inicijativu „aira – Inicijativa za zdrav unutrašnji vazduh“.

Realizacija navedenih aktivnosti može doprinijeti zaštiti zdravlja učenika, smanjenju njihove izloženosti zagađujućim materijama i unapređenju kvaliteta vazduha u učionicama. Time se stvaraju uslovi za bezbjednije, čistije i zdravije okruženje za djecu, koje može pozitivno uticati na njihovu koncentraciju, dobrobit i cjelokupan razvoj. U tom smislu, Vlada Crne Gore planira da inicira dalje konkretne korake usmjerene na unapređenje kvaliteta unutrašnjeg vazduha u obrazovnim ustanovama, kao i aktivnosti povezane sa zaštitom životne sredine i održivim razvojem.

Stoga Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija planira da, uz podršku Vlade Crne Gore, inicira niz konkretnih koraka koji se odnose ne samo na unapređenje kvaliteta vazduha u zatvorenim prostorima (obrazovnim ustanovama), već i na druge teme koje se odnose na zaštitu životne sredine i održivi razvoj, a sa kojima će Vlada Crne Gore biti blagovremeno upoznata i koji će joj biti dostavljeni na razmatranje.